

Materiały faktograficzne

Marcin Gorączko, gorgon@utp.edu.pl,

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

Andrzej J. Gorączko, uklejna@interia.pl

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu nakielskiego

Abstrakt: Analiza potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu oparta została na metodzie opracowanej w tym celu i opublikowanej pierwotnie w monografii A. Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy", Gniezno, 2008. Uwzględnia ona potencjalne cele turystyki kulturowej w powiecie, pozostałą ofertę czasu wolnego oraz inne czynniki wpływające na turystykę kulturową, infrastrukturę turystyczną, w tym służącą spędzaniu czasu wolnego oraz komunikacyjną, noclegową i gastronomiczną. Waloryzację przeprowadzono w oparciu o metodę bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającym skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badania: powiat nakielski

Lokalizacja: województwo kujawsko-pomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.2) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

Kwerenda: źródłowa literatury i materiałów: sierpień 2016 - kwiecień 2017

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: wrzesień 2016 - kwiecień 2017,

Badania terenowe: wrzesień 2016 - kwiecień 2017,

Przeprowadzający badanie terenowe: Marcin Gorączko, Andrzej J. Gorączko

Data wypełnienia formularza: maj 2017

II. Formularz waloryzacyjny

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

Zespół klasztorny karmelitów w Kcyni XVIII w. wraz z kalwarią z 1780 r. (6)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

Sanktuarium św. Krzyża w Kcyni (6)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kościół św. Marcina w Szubinie (gotyk nadwiślański) XIV w (4)

Późnogotycki kościół farny św. Michała Archaniola w Kcyni 1631 r. (4)

Kościół drewniany św. Mikołaja w Ślesinie (gm. Nakło nad Notecią) 1779 r. (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

- Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)
Zespół pałacowy w Grocholinie (późnorenesansowy dwór obronny XIV/XVI w., klasycystyczny pałac XVIII w., park XIX, grodzisko nizinne) częściowo dostępne (3)
Pałac Potulickich w Potulicach (gm. Nakło nad Notecią) wg. proj. Marconiego (3)
 Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)
Eklektyczny pałac z 1875 r. w Zalesiu (gm. Szubin) (2)
Eklektyczny pałac z elementami późnorenesansowymi z 1870 r., w Rozpętku częściowo dostępny (2)
Neogotycki pałac w Górkach Dąbskich, 1870r. częściowo dostępny (-)
 Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)
Ruiny gotyckiego zamku starościańskiego w Szubinie z XIV w. (2)
Pozostałości zamku z XIV w. w Orlu (gm.Mrocza) (2)
Klasycystyczny dwór z XIX w. w Rajgrodzie (gm.Mrocza) (2)
 Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)
Zespół pałacowy w Samostrzelu (obecnie pustostan) w gm.Sadki (pałac ok. 1750 r., klasycystyczny od 1826 r., park angielski XIX w.) (-)
Pałac klasycystyczny XIX w. w Żurawii (gm.Kcynia), (-)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

- Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)
Kcynia - średniowieczny układ urbanistyczny rynku i przyległych ulic (3)
 Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy****) (3)
Kcynia - Willa Margowo – miejsce zamieszkania prof. J. Czochralskiego, chemika światowej sławy (3)
 Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)
Zespół spichrzów w Nakle nad Notecią (6 obiektów z XIX w.) (3)
Zespół dworski w Chrzastowie (dwór klasycystyczny 1886 r, stodoła, owczarnia, stajnia, obora, magazyn zbożowy, wieża ciśnień - XIX w.) (3)
Klasycystyczny dwór w Chwaliszewie (gm.Kcynia) (3)
 Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)
Budynek szkoły żydowskiej – chederu w Nakle nad Notecią ul. Bydgoska (1)
Zabudowa wsi Weronika (gm.Kcynia) zamieszkała przez uciekinierów z Hamburga w okresie II wojny światowej (1)
Pozostałość dzielnicy żydowskiej w Nakle nad Notecią przy ul. gen. Hallera (-)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)
Kanał Bydgoski z XVIII w. ze śluzami Józefinka, Nakło-Wschód i Nakło-Zachód (7)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)
Kanał Górnej Noteci z XIX w. (3)
Huta Szkła w Turze z 1863 r. – aktualnie VENI S.A. Zakład Produkcyjny (3)
Młyn wodny w Starym Chobielinie, częściowo dostępny (-)
Młyn wodny w Orzelskim Młynie XVII w. częściowo dostępny (-)
 Historyczna funkcjonująca stale linia kolejowa lub żegluga (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)
Linia kolejowa Bydgoszcz – Piła, jedna z najstarszych na ziemiach polskich istniejąca od 1851 r. (Nakło nad Notecią – stacja węzłowa) (6)
 Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek** 4)
Droga wodna E-70 (Kanał Bydgoski) na odcinku Nakło nad Notecią – Bydgoszcz – nieregularna linia żegluga obsługiwana przez statek Zespołu Szkół Żegluga Śródlądowej w Nakle nad Notecią (4)

Linia kolejowa nr 281 (oddana do użytku w 1887 r) Gniezno - Kcynia - Nakło nad Notecią - Chojnice (-)

I.A. d) Obiekty militarne:

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

Polskie schrony Armii „Poznań” z II wojny światowej (1939r.) w rejonie Szubina (1)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik pamięci ofiar hitleryzmu w Potulicach (gm.Nakło nad Notecią) (2)

Pomnik Bohaterów Powstania Wielkopolskiego w Nakle nad Notecią (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)

Pomnik Ofiar Września 1939 w Paterku (1)

Pomnik Janusza Korczaka w Kcyni (1)

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

Bitwa o Nakło (Bolesław Krzywousty) 1109 r (4)

Oficerski obóz jeniecki Oflag 64 (XXIB) w Szubinie (4)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)

Bitwa pod Kcynią (potop szwedzki 1656 r.), Bitwa pod Kcynią (konfederacja barska 1770 r.),

Bitwa o Kcynię (Powstanie Wielkopolskie 1848 r.) (2)

Obóz przesiedleń w Potulicach (2)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

Kcynia, miejsca związane z osobą prof. Jana Czochralskiego, chemika światowej sławy (3)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)

I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Krzywoustego w Nakle nad Notecią: znani absolwenci m.in. Witold Nowacki (inż. budownictwa, prezes PAN), Bolesław. Romanowski (komandor), Andrzej Sokala (prawnik, prorektor UMK), Rajmund Przybylak (geograf, klimatolog), Rafał Blechacz (pianista, laureat XV Konkursu Szopenowskiego) (2)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Kcynia - Klara Prillowa – artystka, kustosz kultury ludowej Pałuk (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Krzywoustego w Nakle nad Notecią, absolwent prof. Kurt Tank niemiecki konstruktor lotniczy okresu II wojny światowej (2)

Kcynia - William Raphael (Israel Rafalski) malarz kanadyjski pocz. XX w. (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

Cmentarz rzymskokatolicki w Nakle nad Notecią z kwaterami wojskowymi z lat 1914, 1920, 1939 i 1944 r. (2)

Cmentarz rzymskokatolicki parafii św. Michała w Kcyni z poł. XIXw (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)

Grób prof. Jana Czochralskiego na Starym Cmentarzu w Kcyni (6)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

Dawna kaplica pałacowa w Potulicach (gm. Nakło nad Notecią) z grobowcem Potulickich (1)

Mauzoleum Biniakowskich na Cmentarzu w Nakle nad Notecią (1)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)

Cmentarz żołnierzy sowieckich 1945 w Nakle nad Notecią (1)

Cmentarz żydowski w Szubinie (-)

I.B. c) Budowle współczesne

brak

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Gotycka chrzcielnica w kościele pokarmelickim w Kcyni (3)

Barokowa figura św. Jana Nepomucena w kościele pokarmelickim w Kcyni (3)

Ołtarz w stylu Art-Deco (1947) w kościele pw. Św. Stanisława w Nakle nad Notecią (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią (5)

Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie (5)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

2017, Muzeum Ziemi Krajeńskiej, Chińskie hafty i wycinanki; 2016, Muzeum Ziemi Krajeńskiej, Sacra - Skarby kultury chrześcijańskiej z terenu Krajny w 1050. rocznicę Chrztu Polski; 2017, Muzeum Ziemi Szubińskiej, Powstanie Wielkopolskie (2)

Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Muzeum Komunikacji w Paterku (gm. Nakło nad Notecią) (1)

Izby pamięci Obozu Przejściowego w Potulicach (polska 1940-44), (niemiecka 1945-48) (1)

Muzeum "Wodnik" w Szubinie, prywatna kolekcja sprzętu do nurkowania (1)

Izba Pamięci Liceum im. Bolesława Krzywoustego w Nakle nad Notecią (-)

Izba Pamięci Zespołu Szkół Żeglugi Śródlądowej w Nakle nad Notecią (-)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

Obserwatorium Astronomiczne w Niedźwiadach (gm. Szubin) (4)

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Zeszyty Historyczne Muzeum Ziemi Krajeńskiej - Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią (1)

Duch i Czas, Materiały do dziejów Szubina i okolicy, Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie (1)

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią (1)

Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie (1)

Przy muzeach regionalnych i lokalnych punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią (1)

Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie (1)

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią "Nakło i Krajna od pradziejów do współczesności" (1)

Muzeum Ziemi Szubińskiej – Sędziwój i jego siedziba (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Konkurs pianistyczny dla dzieci i młodzieży pod auspicjami Rafała Blechacza – Nakło nad Notecią (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Przystań w kolorze blue, Nakło nad Notecią (4)

Smaki Krajny i Pałuk – Konkurs Dziedzictwa Kulinarnego - Szubin, Nakło nad Notecią (4)

Jarmark św. Wawrzyńca - Nakło nad Notecią (4)

Konkurs Sztuki Ludowej Pałuk w Szubinie (-)

OZMA – Ogólnopolskie Zloty Miłośników Astronomii w Niedźwiadach gmina Szubin (-)

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

Nakło nad Notecią - Stowarzyszenie Patriotyczno-Historyczne 1939 (5)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe:

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

Huta Szkła w Turze z 1863 r. – aktualnie VENI S.A. Zakład Produkcyjny (2)

Browar „Krajan” w Trzeciewnicy (gm. Nakło nad Notecią) (2)

Romet w Kowalewie Pomorskim (-)

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Krajeński Park Krajobrazowy (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

Rezerwat Jezioro Wiele – ornitologiczny (1)

Rezerwat Skarpy Ślesieńskie – stepowy (1)

Rezerwat Hedera – florystyczny (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Park zespołu pałacowego w Grocholinie (2)

Park zespołu pałacowego w Potulicach (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki* (za pierwsze dwa) (1)

Park im. Jana III Sobieskiego w Nakle nad Notecią (1)

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

Park w Kcyni przy ul.Libelta wokół Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury im. Klary Prillowej (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

Noteć-Kanał Bydgoski - fragment Międzynarodowej Drogi Wodnej E-70 (8)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Nakło nad Notecią - Szlak historyczny „Nakło – Miasto Trzech Kultur” (oznakowanie obiektów na szlaku, wydany przewodnik, materiały promocyjne (3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

"Nadnotecki Szlak Rowerowy" (2)

"Szlak hrabiny Potulickiej" Nakło nad Notecią – Potulice - Ślesin – Suchary – Nakło nad Notecią (rowerowy) (2)

Szlak „Krajeński Park Krajobrazowy”: Nakło nad Notecią – Dębowo (folwark) – Witosław (dwór) – Wiele – Mrocza – Suchary (pałac) – Nakło nad Notecią (rowerowy) (2)

Szlak Powstania Wielkopolskiego na Kujawach (-)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Szlak „XIX w. wież ciśień”: Nakło nad Notecią – Chrzastowo – Dębowo – Studzienki - Kcynia – Szubin (samochodowy) (1)

Szlak „Astronomiczny”: Nakło nad Notecią – Potulice – Tur – Samokłęski – Niedźwiady – Wieszki – Paterek – Nakło nad Notecią (nocny, rowerowy) (1)

Szlak „Golfowy” : Nakło nad Notecią – Karnowo – Chrzastowo – Olszewka – Nakło nad Notecią (pieszy) (1)

Oferta objazdu turystycznego w przewodniku na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

ST-BUS Tomasz Sobieszkański trasa 1 (1)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

brak (!)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

np. Łaniecki S. 2005, Pałace, dwory i folwarki powiatu nakielskiego; Czyż E. 2008, Nakielskie powroty

Łaniecki S. 2011, Nadnoteckie pałace, dwory, folwarki Krajny i Pałuk; Praca zbiorowa (planowane wydanie 2017), "Na pograniczu Krajny i Pałuk. Dzieje Powiatu Nakielskiego", Monografia (2)

Pozostały* aktualny materiał informacyjny: (1)

Mapy turystyczne gmin i plany miast wchodzących w skład powiatu nakielskiego, Przewodniki turystyczne, Prezentacje szlaków i tras turystycznych, pocztówki i inne wydawnictwa okolicznościowe (-)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotel Gęsia Dolina** w Minikowie (gm. Nakło nad Notecią) (2)

Hotel Albatros** w Wąsoszu (gm. Szubin) (2)

Pensjonat Stary Browar **** w Szubinie (2)

Aparthotel Ekspresja w Nakle nad Notecią (2)

Zajazd WIK International w Ślesinie (gm. Nakło nad Notecią)(2)

Przystanek Powiat Nakielski w Nakle nad Notecią (2)

Pokoje Gościnne w Art-Cafe Cafe & Restaurant w Nakle nad Notecią (2)

Ośrodek Sportowo - Rekreacyjny w Mroczy (2)

Agroturystyka Pałac Jasminum w Zalesiu (gm. Szubin) (2)

Agroturystyka Stara Stodoła w Olszewce (gm. Nakło nad Notecią) (2)

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną, (za pierwszy obiekt) (3)

Restauracja Gęsia Dolina w Ślesinie (gm. Nakło nad Notecią)(3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja „Stary Spichlerz” w Nakle nad Notecią (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja „Na Rynku” w Nakle nad Notecią (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja „Stary Spichlerz” w Nakle nad Notecią (1)

Restauracja „Stary Browar” w Szubinie (1)

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Cafe Emilia w Nakle nad Notecią (koncerty, recitale) (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Cafe Emilia w Nakle nad Notecią (1)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Stylowy w Nakle nad Notecią (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, mini-busa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

PKM ARGOS Tomasz Jaroński (2)

ST-BUS Tomasz Sobieszkański (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

Port Lotniczy Bydgoszcz w odległości 28 km (40 min. na dotarcie z Nakłą) (4)

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)

Dworzec kolejowy w Nakle nad Notecią (3)

Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec kolejowy w Kcyni (-)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec autobusowy PKS w Nakle nad Notecią (2)

Przystanek* autobusowy na miejscu (za pierwszy) (1)

Przystanek autobusowy w Szubinie (-)

Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)

Przystań „Powiat Nakielski” w Nakle nad Notecią (1)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

DK 5 Nowe Marzy (A1) - Szubin - Poznań - Wrocław (2)

S-5 Nowe Marzy (A1) – Szubin -Poznań - Wrocław (w budowie, planowane zakończenie 2019 r. (-)

DK 10 Warszawa - Toruń - Bydgoszcz - Nakło nad Notecią - Szczecin (2)

Inne połączenie* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

DW 241 Tuchola - Mrocza - Nakło nad Notecią - Paterek - Kcynia - Grocholin - Rogoźno (-)

DW 246 Paterek - Szubin - Łabiszyn - Dąbrowa Biskupia (-)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

wszystkie gminy w powiecie: stale trasy obsługiwane przez PKS i prywatne busy (2)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

TAXI w Nakle nad Notecią (1)

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)

Gospodarstwo Agroturystyczne – Horodecki, w Olszewce (agroturystyka - przejazdki bryczką) (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

kwiecień 2017, Urząd Miasta i Gminy Kcynia, współorganizator Międzynarodowego Seminarium pt: "RCI - Przestrzeń Innowacyjnych Technologii Jana Czochralskiego" na Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy z udziałem noblisty (fizyka 1985) prof. Klausa von Klitzing (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**III.A. Instytucje Kultury**

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

Koncerty Organowe w kościele św. Stanisława – Nakło nad Notecią (1)

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino "Reaktywacja" w Nakielskim Domu Kultury (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Jezióra (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Ciąg jezior Witosławskiego i Rościmińskiego, pieszy szlak niebieski) (2)

Ciąg jezior Sobiejuskiego, Żędowskiego, Wąsoskiego, Skrzyńka i Gąbińskiego (-)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Dąb szypułkowy im. Władysława Szafera w Potulicach (gmina Nakło nad Notecią) (obwód 736 cm, wiek ponad 800 lat) (1)

Lipa drobnolistna „Jadwiga” w Szubinie (obwód 425 cm, wiek 360 lat) (1)

Głaz narzutowy w Parku im Jana III Sobieskiego w Nakle nad Notecią (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Nakło nad Notecią - Pływalnia Naquarius (2)

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża nad Jeziorem Wąsoskim, gmina Szubin (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Szkoła Języka Angielskiego International House Filia Nakło (2)

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Hala Widowiskowo-Sportowa przy Szkole Podstawowej Nr 1 w Szubinie (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Nakło nad Notecią, Stadion Miejski (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Przystan „Powiat Nakielski” w Nakle nad Notecią (1)

Centrum Sportowe- Pole Golfowe Horodecki w Olszewce (gmina Nakło nad Notecią) (1)

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Nakło nad Notecią - przy Pływalni Naquarius (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Brak

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Brak

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Regularne organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

Międzynarodowe Targi Rolno-Przemysłowe „AgroTech” – Minikowo (gm. Nakło nad Notecią) (2)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Brak

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Powiat Nakielski - Elbe-Elster (Niemcy) (1)

Powiat Nakielski - Freyming-Merlebach (Francja)(1)

Nakło nad Notecią - Seymour (Connecticut, USA) (1)

Nakło nad Notecią - Elsterwerda (Brandenburgia, Niemcy) (1)

Szubin - Bergen (Saksonia, Niemcy) (-)

Szubin – Kapszagaj (Kazachstan) (-)

Mrocza - Doberleg-Kirchhein (Saksonia, Niemcy (-)

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla powiatu nakielskiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki	81	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	24	122
	I.A. b) Zamki i pałace	16	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	40	140
	I.A. d) Obiekty militarne	1	18
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	39	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	28	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	11	56
	I.B. c) Budowle współczesne	0	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	9	72
	I.D. Muzea i wystawy	27	205
	I.E. Eventy kulturowe	21	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	4	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	11	53
	I.H. Szlaki kulturowe	20	106
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	212	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	2	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	35	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	18	32
	II.D. Promocja turystyczna	1	20
		<i>RAZEM za kategorię II</i>	56
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje Kultury	3	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	5	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna	15	13
		<i>RAZEM za kategorię III</i>	20
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	0	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	2	11
	IV.D. Oferta shoppingu	0	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	4	4
		<i>RAZEM za kategorię IV</i>	6
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		294	1453

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji powiatu nakielskiego ustalono, że omawiany mikroregion posiada średni potencjał turystyczno-kulturowy, gdyż w najważniejszej dla oceny kategorii (I. Potencjalne cele turystyki kulturowej) uzyskał on 212 punktów (w przedziale wartości 100-250 punktów). Dzieje wszystkich czterech występujących na terenie regionu ośrodków miejskich sięgają czasów średniowiecznych. I tak Keynia

lokowana była w II poł. XIII w., Nakło pod koniec XIII w. (już w XI w. stanowiąc jeden z głównych grodów plemiennych Pomorzan), Szubin w II poł. XIV w. zaś Mrocza pod koniec XIV w. Niestety niewątpliwie ciekawa historia obszaru znajdującego się na styku Krajny i Pałuk, akurat dla tego okresu jest bardzo słabo odzwierciedlona w zachowanych do dziś zabytkach. Przykładowo brak jakichkolwiek śladów po kazimierzowskim zamku w Nakle nad Notecią oraz murów, które w przeszłości otaczały to miasto. W stanie zaniedbanej ruiny znajdują się pozostałości zamku starościńskiego w Szubinie. Znacznie lepiej udokumentowane są czasy późniejsze, chociaż nawet w tym przypadku w zasadzie trudno o obiekty, które mogłyby zostać uznane za potencjalny cel turystyki kulturowej rangi krajowej. Mikroregion stanowi za to dogodną przestrzeń dla uprawiania turystyki przyrodniczo-krajoznawczej oraz turystyki wodnej. Wydaje się jednak, że wykorzystanie miejscowych walorów kulturowych mogło by w znaczny sposób uatrakcyjnić tego typu pobyty turystyczne. Szczególnie warte rozwijania i promocji jest dziedzictwo techniczne (hydrotechniczne, przemysłowe) oraz kulinarne regionu. Ważną rolę w przybliżaniu dziejów mikroregionu i jego kultury pełnią placówki muzealne: Muzeum Ziemi Krajeńskiej w Nakle nad Notecią oraz Muzeum Ziemi Szubińskiej w Szubinie. Cechuje je spora aktywność w organizowaniu różnego rodzaju imprez kulturowych. Bardzo duży potencjał turystyczno-kulturowy (choć w praktyce bardzo trudny do wykorzystania, o czym będzie mowa w dalszej części komentarza do raportu) tkwi w licznie zachowanej szlachecko-ziemiańskiej zabudowie rezydencjonalnej, na którą składa się ponad 60 pałaców i dworów. Podobnie jak w wielu innych rejonach kraju, na terenie powiatu nakielskiego znajdują się liczne miejsca pamięci narodowej związane z martyrologią okresu II wojny światowej. W analizowanym przypadku jednak można mówić o przynajmniej dwóch lokalizacjach o znaczeniu ponadregionalnym: obozie przejściowym (najpierw dla ludności polskiej a następnie niemieckiej) w Potulicach i obozie jenieckim w Szubinie dla wziętych do niewoli aliantów z Europy Zachodniej. Na terenie mikroregionu występuje także szereg interesujących zabytków techniki, na czele z tak wybitnym dziełem inżynierskim jakim jest Kanał Bydgoski. Lokalnie spore znaczenie może mieć turystyka biograficzna. Najlepszym przykładem jest tutaj Kcynia, której władze zaangażowały się w popularyzację postaci wybitnego mieszkańca tego miasta jakim był światowej sławy chemik prof. Jan Czochralski. Działania te szczególnie nasiliły się w 2013 roku, ustanowionym przez Sejm RP rokiem Jana Czochralskiego. Podobną rolę może w przyszłości odegrać nakielanin Rafał Blechacz, zwycięzca Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w 2005 roku.

Ogólnie więc należy stwierdzić, że atrakcje kulturowe cechuje bardzo duże zróżnicowanie pod względem tematycznym, co przy jednocześnie znacznym ich rozproszeniu na terenie powiatu, stanowi poważne utrudnienie w opracowaniu kompleksowej i spójnej koncepcji ich turystycznego zagospodarowania oraz wypracowania wiodącej marki turystycznej regionu. Brak zdefiniowanych priorytetów dla całego powiatu w planowanym rozwoju usług turystycznych skutkuje niezbyt skuteczną jak dotąd ich promocją. Bardzo słabym elementem obsługi turystycznej (kategoria II) jest informacja turystyczna, która na szczeblu powiatu praktycznie nie istnieje. Z konieczności funkcję tą, poza głównym kierunkiem swojej działalności, spełniają dwie niezależne od siebie placówki muzealne w Nakle nad Notecią i w Szubinie. Za to jak najbardziej pozytywnie należy ocenić przedsięwzięcia w mikroregionie, które udało się zrealizować przede wszystkim dzięki pasji i wytrwałości osób indywidualnych (np. obserwatorium astronomiczne w Niedźwiadach oraz Muzeum Komunikacji w Paterku koło Nakła nad Notecią). Biorąc pod uwagę regionalną a często jedynie lokalną rangę walorów turystyczno-kulturowych dominujących na terenie powiatu, wydaje się, że właśnie tworzenie wyjątkowych pod względem tematyki i profesjonalizmu obsługi produktów turystycznych daje szansę na skuteczne konkutowanie z sąsiednimi regionami o większej (Bydgoszcz i powiat bydgoski, powiat żniński) lub o podobnej (powiaty pilski i chodzieski) atrakcyjności turystycznej.

Infrastruktura noclegowa na obszarze mikroregionu jest stosunkowo słabo rozwinięta, nie tylko pod względem jakościowym ale również ilościowo. Szczególnie zaznacza się niedostatek wyżej kategoryzowanych obiektów hotelowych. Najlicniejszą grupę stanowią obiekty nazywane przez właścicieli agroturystycznymi, przy czym może to oznaczać zarówno nocleg w zabudowaniach gospodarskich, współczesnym budynku mieszkalnym, wybudowanym na wynajem lub adaptowanym do tego celu, jak również w XIX-wiecznym pałacu. W niektórych obiektach rolę wyróżnika spełniają dodatkowe obok udzielanych noclegów wyspecjalizowane usługi (np. udostępnienie profesjonalnego pola golfowego, prowadzenie warsztatów fotograficznych). Baza gastronomiczna jest nieco bogatsza i bardziej zróżnicowana. Szczególnie warto skorzystać z usług restauracji zlokalizowanych w dawnych budynkach lub stylizowanych na takie właśnie. Zwykle posiadają one w swoim menu potrawy regionalne. Część obiektów gastronomicznych oferuje noclegi w pokojach gościnnych, uzupełniając w ten sposób miejscową bazę noclegową. Największa koncentracja lokali gastronomicznych występuje w obrębie Nakła nad Notecią. Spora ich liczba zlokalizowana jest wzdłuż głównych dróg. Dotyczy to zwłaszcza drogi prowadzącej z Bydgoszczy w kierunku na Szczecin.

Mikroregion cechuje się dość dobrą dostępnością komunikacyjną. Przez powiat przebiegają dwie drogi krajowe: DK 10 i DK 5. W tym drugim przypadku trwają prace projektowe i budowlane, których efektem będzie powstanie drogi ekspresowej S-5, łączącej Dolny Śląsk z Trójmiastem (poprzez autostradę A1). Połączenia pomiędzy miastami regionu zapewniają drogi rangi wojewódzkiej (DW 241, DW 246 i DW 247). Spora niedogodnością w zwiedzaniu centralnych części miast mikroregionu jest uciążliwy ruch samochodowy (zanieczyszczenie, hałas, bezpieczeństwo). W sposób szczególny uwydatnia się to w przypadku Nakła nad Notecią, pomimo oddania do użytku północnej i południowej obwodnicy dla tego miasta. Przez region przebiega linia kolejowa Bydgoszcz - Piła, będąca jedną z najstarszych szlaków kolejowych na ziemiach Polski. Trasa ta prowadzi bardzo atrakcyjnym krajobrazowo północnym skrajem Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. Druga ważna w przeszłości linia przebiega z Chojnic w kierunku Wielkopolski przez Nakło nad Notecią i Kcynię. Obecnie jednak ruch pasażerski na niej wznawiany jest tylko okazjonalnie.

IV. Postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej

Punktem wyjścia do opracowania postulatów dotyczących rozwijania turystyki kulturowej lub innych rodzajów turystyki dla których elementy kulturowe są istotne był dokument pt. "Możliwości rozwoju turystyki i rekreacji na terenie powiatu nakielskiego", dostępny na oficjalnej stronie internetowej starostwa. Jest on zapisem ustaleń ze spotkania pracowników urzędu z udziałem przedstawicieli gmin z terenu powiatu, instytucji związanych z przedmiotowym tematem, organizacji pozarządowych oraz osób odpowiedzialnych za rozwój turystyki na terenie Bydgoszczy. Do słabych stron powiatu zaliczono wówczas: brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej, nieład organizacyjny, słaby wizerunek powiatu nakielskiego - brak perspektywicznej strategii i kompleksowego planu działania w zakresie rozwoju turystyki w powiecie, słabą integrację działań turystycznych na terenie powiatu, krótki sezon turystyczny (ograniczony do okresu letniego 3-4 miesiące, brak zdefiniowanych produktów turystycznych, brak bazy noclegowej, krótki sezon turystyczny, brak wyspecjalizowanej kadry do obsługi ruchu turystycznego, brak dużej ciekawej imprezy promującej region, brak perspektywicznego myślenia przedstawicieli samorządu (nacisk na projekty infrastrukturalne), brak usług turystycznych, brak infrastruktury turystycznej (w tym sportowo-rekreacyjnej), słaba współpraca samorządów w zakresie działań turystycznych, niewykorzystanie turystyczne wielu walorów (parki podworskie, rzeka Noteć, jeziora, Krajeński Park Krajobrazowy), niewykorzystanie szlaków

wodnych, brak spójnego oznakowania w regionie atrakcji turystycznych, brak badań w zakresie potencjału odbiorców rynku turystycznego w powiecie nakielskim, brak tożsamości regionalnej (region na styku dwóch kultur: Pałuki/Krajna) i brak przemyślanej wizji promocji powiatu nakielskiego. Mimo, iż spotkanie to odbyło się w 2008 roku, to znaczna część zgłoszonych wówczas uwag do dziś nie straciła na aktualności.

Jak wynika z przeprowadzonej waloryzacji kulturowo-turystycznych zasobów na terenie powiatu, jedynym obiektem dziedzictwa materialnego o potencjalnie krajowym (a może nawet międzynarodowym) zasięgu oddziaływania, jest wpisany do rejestru zabytków Kanał Bydgoski wraz z towarzyszącą mu infrastrukturą hydrotechniczną. Jest on najstarszym czynnym do dnia dzisiejszego śródlądowym kanałem wodnym na obecnym terytorium Polski. Co prawda wraz z Notecią stanowi on odcinek drogi wodnej E-70 zaliczanej do międzynarodowych szlaków żeglugowych, ale jedynie formalnie. W rzeczywistości ze względów ekonomicznych, prawnych, hydrologicznych i przyrodniczych oraz wielu innych, nie ma jakichkolwiek szans na jego dostosowanie do wymagań stawianych obecnie drogom wodnym w Europie, wykorzystywanym wspólnie w transporcie towarów. Działania władz samorządowych powinny więc zmierzać ku realnemu celowi, za jaki można uznać aktywizację sezonowej żeglugi pasażerskiej, podejmowanej zarówno w celach turystyczno-krajoznawczych, przyrodniczych, rekreacyjnych jak i sportowych. Potencjalnie kluczową rolę mogło by mieć do odegrania w tym względzie Technikum Żeglugi Śródlądowej w Nakle nad Notecią, jedna z dwóch szkół w kraju o podobnym profilu kształcenia w kraju, nawiązująca do wielowiekowych już tradycji użytkowania dróg wodnych w regionie. W 2014 roku na Noteci sfinalizowano bardzo ważne przedsięwzięcie jakim była budowa przystani żeglarskiej w Nakle ("Przystań Powiat Bydgoski"), składającą się z basenu portowego wraz z towarzyszącą mu infrastrukturą techniczną i obsługową. Przystań ta stanowić powinna naturalny punkt startowy dla regularnych lub łatwo dostępnych na zamówienie (w dowolnym terminie sezonu żeglugowego) krótkodystansowych rejsów po Noteci i Kanale Bydgoskim oraz podejmowanych już raczej we własnym zakresie dłuższych tras w ramach szlaku wodnego Wielkiej Pętli Wielkopolski oraz drogi wodnej E-70. Tymczasem rejsy z nakielskiej przystani odbywają się zaledwie kilka dni w roku, głównie na pokładzie szkoleniowej jednostki "Władysław Łokietek" należącej do Technikum Żeglugi Śródlądowej w Nakle nad Notecią. W tej sytuacji utyskiwanie na krótki sezon turystyczny jest naprawdę nie na miejscu. Nie jest to główny, czy nawet tak bardzo istotny powód dla którego szlaki wodne w powiecie nakielskim są na co dzień opustoszałe. Jest nim szczupłość dostępnej floty oraz obawy o rentowność jej rozbudowy, co z kolei jest wynikiem braku pomysłu dającego szansę na sukces frekwencyjny. Dążąc do zmiany tego stanu należy brać pod uwagę, że współcześnie wraz z profesjonalizacją usług turystycznych coraz większe znaczenie ma konstruowanie oferty dostosowanej do konkretnej grupy jej odbiorców, chcących pogłębić swoją wiedzę w interesującej ich tematyce. Trudno o znalezienie wspólnego mianownika w przypadku np. osób pragnących w trakcie rejsu poznać historię żeglugi śródlądowej w regionie, wycieczki ze szkoły podstawowej, amatorów obserwowania i fotografowania awifauny, grupy emerytów z Niemiec będących w podróży sentymentalnej, czy też uczestników towarzyskiego spotkania na pokładzie statku. Wszyscy oni mają inne, często rozbieżne wymagania i oczekiwania. Stanowi to pewną niedogodność organizacyjną ale przecież jednocześnie jest okazją do kreowania różnorodnej oferty turystycznej. Nie można jednak zakładać, że udział w rejsie polegać może tylko na przyglądaniu się mijanym terenom nadrzeczным.

Zastanawiające jest dlaczego tak często drogę wodną utworzoną na Kanale Bydgoskim i Noteci traktuje się w oderwaniu od bezpośredniego jej otoczenia, na przeobrażenie którego miała ona kolosalny wręcz wpływ. Połączenie pomiędzy Nakłem a Bydgoszczą dwóch najważniejszych w kraju systemów rzecznych spowodowało przekształcenie chronicznie podmokłego dna rozległej pradoliny w tereny użytkowane

rolniczo i tym samym powstanie specyficznego krajobrazu zbliżonego w charakterze do nadmorskich terenów depresyjnych, pojawienie się na pozyskanych terenach nowych osadników o odmiennej kulturze, wyznaniu i sposobie gospodarowania, powstanie bardzo skomplikowanego systemu gospodarki wodnej w skład którego weszły setki kilometrów rowów melioracyjnych i wielkie stawy hodowlane oraz szeroko rozumiany rozwój gospodarczy regionu (nie tylko miast ale całego zaplecza rolniczego) ukierunkowany na handel obsługiwany w dużej mierze przez żeglugę rzeczną. Tak więc z drogą wodną wiąże się niemal całe mające wartość historyczną dziedzictwo materialne znacznej części regionu, co powinno być w sposób kompleksowy a nie wyrywkowy wykorzystane w strategii promocyjnej powiatu.

W przypadku materiałów informacyjnych prezentujących walory turystyczne powiatu, czy też poszczególnych jego gmin, tj. mapy turystyczne, przewodniki, strony internetowe poświęcone turystyce itp. nagminnie forsowany jest pogląd zgodnie z którym atrakcją turystyczną jest wszystko co może budzić zainteresowanie turystyczne, nawet wówczas jeśli jest ono dla nich niedostępne. Jest to podejście krótkowzroczne, życzeniowe i nieskuteczne. Najlepszym przykładem są liczne w obrębie mikroregionu zespoły pałacowe i dworskie, do odwiedzania których szczególnie zachęca się turystów. W rzeczywistości przeważnie należą one do trzech różnych grup, z których jednak każda obejmuje obiekty zabytkowe niedostępne a więc na chwilę obecną nie będące atrakcją turystyczną. Pierwszą z nich stanowią dawne majątki znajdujące się w rękach prywatnych inwestorów, prowadzących w ich obrębie działalność gospodarczą związaną z produkcją rolną i hodowlaną. W tym przypadku obowiązujące zakazy wstępu dla osób postronnych mają na celu również ich bezpieczeństwo, wobec skali współcześnie stosowanej mechanizacji procesu produkcji w rolnictwie i przetwórstwie rolnym. Grupa druga to obiekty należące do właścicieli prywatnych, którzy zakupili je z zamiarem przekształcenia we własne rezydencje. Nie powinno dziwić, że nie są oni zainteresowani naruszaniem ich prywatności. Przykładem może być odrestaurowany dworek w miejscowości Chobielin Młyn koło Nakła nad Notecią, szczególnie często polecany turystom do odwiedzenia. Niestety do tej grupy należą również cenne pod względem architektonicznym i historycznym obiekty, które pozostając przez lata ogrodzonymi pustostanami, ulegają stopniowej degradacji (np. pałac w Samostrzelu). Trzecią wreszcie grupę stanowią pałace i dwory przekształcone w budynki mieszkalne, co powoduje, że są one dostępne w zasadzie jedynie zewnątrz, a i to nie zawsze. Bywa również, że adaptacja obiektu na cele mieszkaniowe doprowadziła do zatarcia jego pierwotnych cech architektonicznych, jak to miało miejsce np. w przypadku pałacu w Potulicach. Paradoksalnie o turystycznej atrakcyjności zabudowy szlachecko-ziemiańskiej na terenie powiatu można mówić najczęściej w przypadku obiektów zrujnowanych i niezabezpieczonych a przez to dostępnych. Sprawa ta wymaga jak najszybszego uporządkowania. Konieczna jest weryfikacja dostępności obiektów oraz ustalenie z ich właścicielami lub zarządcami jednoznacznych zasad ich ewentualnego zwiedzania.

Na terenie powiatu brak jest scentralizowanego systemu informacji turystycznej, nie tylko w postaci wydzielonych, wyspecjalizowanych i odpowiednio oznaczonych punktów ale również wirtualnych portali zawierających aktualne dane przydatne potencjalnemu turyście (również turyście zza granicy) co pośrednio świadczy o słabej integracji w ramach regionu także w tej dziedzinie. Jak wspomniano wcześniej rolę tą z konieczności pełnią placówki muzealne, domy kultury itp. jednostki, o jednak bardziej lokalnym niż regionalnym zasięgu działania. Wyraźnie dominuje informowanie wirtualne poprzez portale internetowe urzędów, o zbyt rzadko jednak aktualizowanych zasobach danych i bardzo indywidualnym podejściu jeśli chodzi o ich szczegółowość i sposób prezentacji. Na chwilę obecną najbardziej zgodny z aktualnymi trendami w tym względzie, zarówno koncepcyjnie, merytorycznie i graficznie wydaje się być niedawno utworzony (a więc będący w trakcie budowy struktury i swojej pozycji) portal internetowy "Ekomuzeum Dolina Noteci", produktu informatycznego

z założenia obejmującego wszystkie gminy powiatu. W tym kontekście warto wspomnieć o niejako symbolicznym efekcie długoletnich zaniedbań w zakresie promocji marki "Dolina Noteci" w kontekście odcinka rzeki geograficznie stanowiącej oś mikroregionu. W przeglądarce Google w pierwszym rzędzie z hasłem tym jest identyfikowany producent karmy dla zwierząt z Wyrzyska w woj. wielkopolskim. W przypadku silnej marki takie przypadkowe i raczej niestosowne zawłaszczenie nazwy własnej regionu raczej nie miało by miejsca.

Powyższe uwagi oczywiście nie mogą mieć na celu zdiagnozowania stanu i oceny perspektyw rozwoju turystyki (w szczególności turystyki kulturowej) w mikroregionie w sposób wyczerpujący. Należy je raczej traktować jako głos w dyskusji poświęconej skuteczności dotychczasowych działań w zakresie aktywizacji turystycznej, podejmowanych na terenie powiatu nakielskiego. Wskazanie wybranych przykładów istotnych niedociągnięć w tym względzie. Proponuje się aby rozważyć możliwość zorganizowania forum wymiany poglądów na ten temat, na przykład w ramach cyklu seminariów/konferencji naukowych z udziałem specjalnie zaproszonych niezależnych ekspertów (najlepiej spoza regionu) w dziedzinie organizacji turystyki (zarówno teoretyków, jaki i praktyków). Być może dopiero konfrontacja lokalnych poglądów i oczekiwań na temat obecnej i przyszłej roli turystyki w powiecie nakielskim z doświadczeniami zdobytymi w innych rejonach kraju i poza jego granicami, doprowadzi do wykrystalizowania się bardziej spójnej i kompleksowej koncepcji działania w tym zakresie. W 2019 roku planowane jest oddanie do użytkowania drogi ekspresowej S-5 łączącej Dolny Śląsk i Wielkopolskę z obszarem Kaszub i Wybrzeża, przebiegającej przez wschodnią część regionu. W tej sytuacji wypracowanie koncepcji rozwoju turystyki oparte na obiektywnej analizie posiadanych zasobów powinno stanowić priorytet dla władz powiatu i poszczególnych gmin wchodzących w jego skład.

V. Powiat nakielski jako destynacja turystyki kulturowej

Spośród wielu form turystyki kulturowej wyróżniono te, które w mikroregionie wydają się mieć najlepsze warunki rozwojowe. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że na chwilę obecną w żadnym z wymienionych niżej przypadków miejscowe zasoby nie mają na tyle silnego potencjału, aby generował on ruch turystyczny na skalę ponadregionalną. W niektórych przypadkach mogą one jednak taką rangę zyskać dzięki rozwinięciu i dopracowaniu istniejącej już oferty.

Turystyka kulturowo-przyrodnicza

Obecność na terenie powiatu sześciu obszarów sieci Natura 2000, siedmiu rezerwatów przyrody, trzech obszarów chronionego krajobrazu, fragmentu Krajeńskiego Parku Krajobrazowego wskazuje na korzystne warunki do uprawiania turystyki przyrodniczo-kulturowej. Szczególnie polecane są trasy rowerowe i wodne (gęsta sieć szlaków wodnych, z których znaczna część jest dostępna dla kajakarzy a niektóre są dostępne dla większych jednostek pływających), które z reguły prowadzą przez obszary o największych w skali regionu walorach krajobrazowych i przyrodniczych. Zwykle zostały one wytyczone w ten sposób aby łączyć ze sobą zabytki, miejsca pamięci i tym podobne atrakcje turystyczne. Stanowią one pewne urozmaicenie krajobrazu, estetyczne wzbogacenie pokonywanej trasy ale na tym w zasadzie ich znaczenie dla turystyki się kończy. Nie może być inaczej skoro są to najczęściej obiekty niedostępne i niezagospodarowane turystycznie, o czym była już mowa wcześniej. Nie mamy w ich przypadku możliwości poznania na miejscu ich historii ani warunków do głębszej refleksji na ich temat. Z konieczności jest to kontakt pobieżny, bo krótkotrwały. Zresztą teza o wyjątkowych walorach krajobrazowych i przyrodniczych mikroregionu wydaje się być deklaracją nie do końca popartą dowodami. Na czym polega ta tak często podkreślana wyjątkowość powiatu nakielskiego na tle województwa i kraju?

Zagadnienia te, mimo iż bardzo dobrze rozpoznane, nie są wystarczająco popularyzowane np. w ramach placówki paramuzealnej, warsztatów terenowych, czy chociażby plenerowych ekspozycji i tablic informacyjnych na ten temat. Wyjątek stanowi tutaj Ośrodek Edukacji Przyrodniczej w Minikowie, który zorganizował i obsługuje ścieżkę dydaktyczną "Na krawędzi Doliny Noteci". Również krokiem we właściwym kierunku wydaje być również udostępnienie (po wcześniejszym umówieniu się) przez gospodarstwo rybackie w Ślesinie (gm. Nakło nad Notecią) wieży obserwacyjnej dla osób uprawiających birdwatching. Uzupełnieniem oferty przyrodniczo-kulturowej powinna być możliwość zwiedzania parków i ogrodów przy dawnych rezydencjach, w obrębie których zachowało się szereg pomnikowych okazów drzew i krzewów.

Turystyka obiektów technicznych i przemysłowych

Lata pomyślności gospodarczej obszaru znajdującego się obecnie w granicach powiatu nakielskiego pozostawiły po sobie szereg interesujących obiektów technicznych i przemysłowych. Przede wszystkim jest to Kanał Bydgoski, który wraz z Kanałem Górnonoteckim, uregulowaną Notecią, kanałami i rowami melioracyjnymi, stawami oraz obsługującymi je urządzeniami wodnymi, stanowi jeden z najbardziej złożonych systemów gospodarki wodnej na terenie kraju. Co więcej jest on nadal użytkowany, co pozwala na obserwowanie poszczególnych urządzeń i obiektów hydrotechnicznych podczas ich normalnej eksploatacji. W pobliskiej Bydgoszczy dużą popularnością cieszy się utworzone tam Muzeum Kanału Bydgoskiego. Cóż stoi na przeszkodzie aby podobna placówka powstała w Nakle nad Notecią, na przykład na bazie zbiorów znajdujących w posiadaniu Technikum Żeglugi Śródlądowej? Długą historię ma wykorzystywanie w regionie energii wód płynących. Co prawda zwiedzanie zachowanych do dziś młynów wodnych możliwe jest jedynie po indywidualnym umówieniu się z obecnym ich właścicielem, to jednak w niektórych przypadkach warto podjąć ten trud. Są to obiekty, które masowo znikają z krajobrazu w całej Polsce. Region ma również wszelkie warunki do pielęgnowania i promowania dziedzictwa związanego z rozwojem transportu kolejowego. W szczególności dotyczy to Nakła nad Notecią gdzie infrastruktura kolejowa jest najbardziej rozbudowana, ale także rejonu Kcyni. W przypadku nieczynnych obecnie odcinków sieci kolejowej w pierwszym rzędzie należy chronić przed dewastacją tory, dworce, stacje itp. tak żeby w sprzyjających okolicznościach móc je jeszcze wykorzystać. Brak takich działań w przypadku gęstej w regionie sieci wąskotorowej spowodował, że w zasadzie nie ma już szans na jej reaktywację, mimo, iż z pewnością dziś stanowiłaby dużą atrakcję turystyczną. Potencjalnie wyjątkową co najmniej w skali województwa placówką, w dodatku prywatną, jest Muzeum Komunikacji, funkcjonujące od 2011 roku w Paterku koło Nakła. Jest to prywatna kolekcja 30 autobusów kursujących w latach 70-90. XX w., w tym największym w Polsce zbiorem zabytkowych autobusów marki Jelcz-Škoda (czyli popularnych "ogórków"). Muzeum pozyskuje eksponaty poprzez ich zakup z terenu całego kraju a następnie remont aż do uzyskania pełnej sprawności. Niektóre z pojazdów obsługują przewozy turystyczne (głównie na terenie Bydgoszczy). Ponadto są one wypożyczane na wycieczki, do ślubu i na inne imprezy okolicznościowe, a czasem nawet uczestniczą w produkcji filmowej (jak np. w filmie "Mała Moskwa" W.Krzystka). W przypadku niektórych z czynnych w powiecie zakładów przemysłowych (np. huta szkła w Turze, browar "Krajan") możliwe jest ich zwiedzanie (po wcześniejszym umówieniu się). Warto aby tego typu wizyty były możliwe także w największym zakładzie w Nakle nad Notecią, jakim jest cukrownia, której historia sięga lat 80. XIX wieku. Okolicznością, która wydaje się sprzyjać takiemu projektowi jest sezonowość produkcji w zakładzie. Kampania cukrownicza przypada na okres jesienny i zimowy a więc nie koliduje ona z sezonem wakacyjnym.

Turystyka kulturowa obszarów wiejskich z elementami turystyki kulinarnej

Kluczową dla rozwoju tej formy turystyki instytucją jest z pewnością Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie (gm. Nakło nad Notecią). Podstawowym jego zadaniem jest udzielanie wszechstronnej pomocy rolnikom, mieszkańcom obszarów wiejskich oraz przedsiębiorcom związanym z przetwórstwem rolno-spożywczym w celu zwiększania dochodów gospodarstw rolnych oraz poprawy warunków życia na wsi. Działalność ośrodka ma więc również na celu ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi a także ochronę naturalnego środowiska i krajobrazu przyrodniczego. W sposób najbardziej zauważalny przenikanie się tradycji i nowoczesności w rolnictwie można obserwować podczas organizowanych przez ośrodek w Minikowie cyklicznych imprez masowych. Do najważniejszych z nich, cieszących się dużym zainteresowaniem przedsiębiorców i zwiedzających należą Międzynarodowe Targi Rolno-Przemysłowe „AGRO-TECH” (corocznie 450 wystawców i 35 tys. zwiedzających), Kujawsko-Pomorskie Targi Turystyczno-Ogrodnicze „Lato na Wsi - Święto Smaku i Tradycji” (300 wystawców i 20 tys. zwiedzających w 2016 roku) oraz Jesienna Wystawa Ogrodnicza i kulinarna promocja karpia. Imprezom targowym towarzyszą różnorodne eventy, takie jak wystawy rękodzieła i twórczości ludowej, prezentacja, degustacja i sprzedaż regionalnych produktów a także potraw lokalnych i tradycyjnych, występy zespołów folklorystycznych, kiermasze ogrodnicze (np. tradycyjne odmiany drzew owocowych), warsztaty kultury ludowej itp. Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie prowadzi również regionalną bazę gospodarstw agroturystycznych, dysponując wiedzą z pierwszej ręki na temat oferowanych przez nie atrakcji i standardzie pobytu. Szczególnie wartą odwiedzenia miejscowością wiejską są Brzózki w gm. Szubin. Dzięki aktywności miejscowego "Stowarzyszenia Twórcze Brzózki" aspirują do miana wioski tematycznej. We wsi, zwykle we wrześniu organizowane są plenery rzeźbiarskie. W efekcie charakterystycznym elementem stały się rzeźby z drewna, eksponowane przed większością posesji.